

איננו פה עמנו היום". כלומר אף אלו שעתידים להסתפח לישראל, הרי הם בכלל הברית.

והא דאמרן דלא פסקה זוהמת הנחש עד סיני, פליגא אדרב אבא בר כהנא.

דאמר רב אבא בר כהנא: עד שלשה דורות לא פסקה זוהמא מאבותינו. שהרי אברהם הוליד את ישמעאל ויצחק הוליד את עשו, אבל מיעקב ואילך פסקה זוהמא. שהרי הוליד י"ב שבטים שלא היה בהן שום דופי. אלמא, אף קודם סיני פסקה זוהמא.

מתנורנין:

שובר אדם את החבית בשבת בסכין או בסייף, כדי לאכול הימנה גרוגרות⁽¹⁾. לפי שאינו אלא מקלקל את החבית. ואין במקלקל שום איסור שבת⁽²⁾.

ובלבד שלא יתכוין לנוקבה בפתח נאה, כדי לעשות ממנו כלי. שבכך הוא מתקנה, וחייב

ועוד שאלוהו: מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין?

אמר להם: מפני שלא עמדו על הר סיני.

קמו-א ומפרשין: שהרי בשעה שבא נחש על חוה [שבשעה שהשיאה לאכול מעץ הדעת, בא עליה. דכתיב "הנחש השיאני" והוא לשון "נשואין"], הטיל בה זוהמא.

ישראל שעמדו על הר סיני, פסקה זוהמתן. שכל אלו שעמדו שם נתקדשו ונטהרו ונרפאו מכל מום. אבל עובדי כוכבים, שלא עמדו על הר סיני, לא פסקה זוהמתן. ומשום כך הם מזוהמין עד היום.

אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי: גריב, שאף הם לא היו בהר סיני, מאי? מהיכן פסקה זוהמתן?

אמר ליה: אף על גב דאינהו לא הוו בהר סיני, מזליהו הוו התם. ומשום כן פסקה זוהמתן. וכדכתיב "כי את אשר ישנו פה עמנו עומד היום לפני ה' אלהינו, ואת אשר

תאותכם, חגים אלו "היו עלי לטורח".

וגזר הקדוש ברוך הוא, שיטול חיל המלך את סעודתם, ותבטל שמחתם שהיא לא לשם שמים. מהרש"א.

1. ובביצה לג ב, מוקי לה ב"מוסתקי". כלומר, בחבית שבורה שדיבקו את שבריה.

ואף דמוקי לה התם בהכי אליבא דרבני אליעזר, אליבא דאמת לכולי עלמא אין מותר אלא בהכי. שמחת גריעותה לא חיישין שמא יבוא לעשותה כלי. אבל בחבית סתם, אסור לשוכרה, אף כשאין מתכוון לעשות כלי. אטו שמא יעשנה כלי. תוספות. ויעוין עוד ברש"י ותוספות שם.

אבל בירושלמי מוכח דאף חבית שלימה מותר לשבור. וכן הסכימו הראשונים בסוגיין. וכתבו בטעמא דמילתא, דליכא למיגזר שמא יכוין לפתח, דהא אף אי יעשה כן לא יתחייב מדאורייתא. משום דאין זה אלא כלאחר יד.

2. רש"י. והקשו הרשב"א והר"ן, הא אף במקלקל איכא איסור דרבנן.

ותירצו, דכיון דאין איסורו אלא מדרבנן, לצורך שבת התירו אף לכתחלה.

ויעוין בחתם סופר, שיישב דברי רש"י. וכתב דאזיל רש"י לשיטתיה, דאין בנין וסתירה בכלים. נמצא, דאם אין עושה לפתח, לא עביד שום מלאכה בשבירתה. ואין מקלקל אסור, אלא היכא

אמר רב אושעיא: לא שנו כן, אלא כשהגרוגרות שבחבית דרוסות ומדובקות זו לזו בגוש אחד. וצריך קרדום או סייף כדי לחתוך ממנו ולאכול. דאידי דמטלטל את הסייף כדי לחתוך את הגרוגרות, מותר לו נמי לשבור עמו את החבית.

אבל אם הגרוגרות מפורדות, ואינו צריך לסייף כדי לחתוכן, לא יטלטל את הסייף כדי לשבור את החבית. וטעמא יבואר בסמוך.

מיתבי: רבי שמעון בן גמליאל אומר: מביא אדם את החבית של יין, ומתיו ראשה בסייף, ומניחה לפני האורחים בשבת, ואינו חושש. אלמא, אף כשאינו צריך את הסייף אלא לשבירת החבית בלבד, מותר לטלטלו. שהרי היין לאו בר חיתוך הוא. וקשיא לרב אושעיא.

ומשנינן: **ההיא** דרבי שמעון בן גמליאל, כשיטת רבנן היא. דאמרי: כל הכלים ניטלין בשבת, בין לצורך ובין שלא צורך. אבל **מתניתין, ברבי נחמיה היא.** דאמר: אין כלי ניטל בשבת, אלא לצורך התשמיש המיוחד לו. והרי אין הסייף עומד לשבירת החבית. הלכך אינו ניטל לצורך זה. אלא אם כן הוא צריך את הסייף כדי לחתוך בו את הגרוגרות, שהוא תשמישו. ואגב כך מותר גם לשבור עמו את החבית.

משום "מתקן מנא", שהוא תולדת "מכה בפטיש".

ואין נוקבין מגופה [פקק] של חבית הדבוקה בפי החבית. לפי שכשנוקבה, הרי הוא מתקן פתח לחבית. אלא יש ליטול את המגופה כולה — **דברי רבי יהודה.**

וחכמים מתירין אף לנקוב את המגופה. משום דאין דרך לתקן פתח לחבית בכך.

וכן לא יקבנה לחבית מצדה. ובגמרא מפרש לה.

ואם היתה החבית כבר נקובה, לא יתן עליה שעה סביבות הנקב. **מפני שהוא ממרח אותה בכך.** והוי תולדה ד"ממחק".

אמר רבי יהודה: מעשה בא לפני רבן יוחנן **בן זכאי במדינת ערב,** באדם שעשה כן בשבת. **ואמר רבן יוחנן בן זכאי:** חוששני לו לאדם זה מחיוב חטאת. שמא מירח את השעוה להדביקה בדפנות הכלי סביבות הנקב.

גמרא:

שנינו במתניתין: שובר אדם את החבית לאכול הימנה גורגרות.

ואפילו הכי, לולא דהוי צורך שבת היה אסור לשובר.

ולשיטתם, כלי גדול שיש בו בנין וסתירה, אסור לשוברו אף לצורך שבת. ואף דהוי מקלקל.

דעביד מלאכת שבת ומקלקל בה.

אכן מהראשונים שהקשו ארש"י מוכח, דסבירא להו דכל מקלקל אסור, ואף אי לא עביד בכך מלאכה. שהרי העמידו בכלי קטן שאין בו בנין וסתירה [משום קושית תוספות שהובאה בהערה הקודמת. ומיאנו להעמיד במוסתקי].

וכדתניא: רבי נחמיה אומר: אפילו תרודו, ואפילו טלית, ואפילו סכין, שודאי תורת כלי יש להם ואין בהם משום מוקצה, אין ניטלין אלא לצורך תשמישן המיוחד להם.

בעי מיניה מרב ששת: מהו למיברז [לנקוב] חביתא בבורטיא [רומח] בשבתא?

מי אמרינן, לפתחא קא מיכוין, ואסיר? משום שעל ידי עשית הפתח, הרי הוא מתקן את החבית.

או דלמא, להרחיב מוצא היין בנקב גדול כדי שיוכל לצאת בעין יפה, קמיכוין, ושרי. דמדלא נקבה נקב עגול ויפה, מוכח דאינו מכוין לתיקון החבית על ידי הפתח. הלכך לית ביה משום "מתקן מנא".

אמר להו רב ששת: לפיתחא קא מיכוין, ואסיר משום מתקן מנא⁽³⁾.

מיתיבי: רבי שמעון בן גמליאל אומר: מביא אדם חבית של יין, ומתיו ראשה בסיוף. אלמא, לאו לפתח קמיכוין. וקשיא לרב ששת.

ומשנינן: לא קשיא. התם בהתזת ראש החבית, ודאי למוצא היין בעין יפה קמיכוין. אבל הכא, בנקיבת החבית בבורטיא, לעשות פתח הוא מכוין. משום דאם איתא דלעין יפה קמיכוין, הוי ליה לפתוחו מיפתח את מגופת החבית. ומדלא עביד כן, שמע מינה דמכוין לתיקון החבית בפתח זה.

שנינו במתניתין: אין נוקבין מגופה של חבית — דברי רבי יהודה. וחכמים מתירין. ולא יקבנה מצדה.

ומקשינן: ומאי דוחקיה דרבי אושעיא לאוקמי למתניתין כרבי נחמיה, ולומר דאיירי בדוקא בדרוסות? לוקמה למתניתין אפילו בגרוגרות מפורדות שאינן צריכות חיתוך. ולימא דמתניתין אזלא כרבנן, המתירים לטלטל כלי, אף שלא לצורכו המיוחד לו.

אמר רבא: רב אושעיא אוקים לה כרבי נחמיה, משום דמתניתין קשיתיה.

דקשיא ליה, מאי איריא דתני מתניתין בדוקא "גרוגרות"? ליתני "פירות". אלא שמע מינה דדוקא בגרוגרות דרוסות איירי, שהן צריכות חיתוך. אבל אסור לטלטל את הסייף כדי לשבור חבית של פירות.

תניא חדא: הותלות [כלים העשויים מכפות תמרים. והם כעין סלים. ונותנים לתוכם תמרים רעים כדי שיתבשלן] של גרוגרות ושל תמרים, אם הם קשורים בחבל, הריהו מתיר אותם בשבת. וכן הוא מפקיע וסותר את שרשרות החבל שבחותלות. וכן הוא חותך את החבלים.

ותניא אידך: הרי הוא מתיר את חבל החותלות. אבל לא מפקיע, ולא חותך אותו. וקשיין אהדרי.

ומשנינן: לא קשיא. הא דקתני "מפקיע וחותר", רבנן היא. דשרו לטלטל את הסכין לכל צורך שהוא. ואף להפקיע ולחתוך את החבל עמו.

והא דקתני "אבל לא מפקיע וחותר", רבי נחמיה היא. דאסר לטלטל את הסכין לשם כך. מאחר ואין זה התשמיש המיוחד לו.

מספקא להו, דלמא ברומח שעושה נקב גדול,

3. ואף דלהדיא תנן "לא יקבנה מצידה",

אמר רב הונא: מחלוקת רבי יהודה וחכמים היא, כשנוקבה למגופה למעלה. דדוקא בהכי חכמים מתירים. משום דאין דרך לעשות פתח שם, אלא ליטול את כל המגופה.

אבל לנקוב את המגופה מן הצד, לדברי הכל **אסור**. משום דאורחא הוא בהכי. שלפעמים אינו רוצה להסיר את המגופה, כדי שלא יפלו עפר ופסולת לתוך החבית. ולכך הוא נוקבה מצידה.

והיינו דקתני בהמשך דברי המשנה, "ולא יקבנה מצדה". דקאי נמי אמגופה.

ורב הסדא אמר: מחלוקת רבי יהודה וחכמים היא כשנוקב את המגופה מן הצד. דבהכי אסר רבי יהודה. משום דאורחא בהכי. דפעמים שאינו רוצה להסיר את המגופה, כדי שלא יפול עפר לייך. וחכמים מתירים אף בהכי.

אבל לנקוב את המגופה על גבה [מלמעלה], לדברי הכל מותר. דודאי אין דרך לפתוח את החבית בכך.

והא דקתני "ולא יקבנה מצדה", לא אמגופה קאי. אלא התם, בגופה דחבית מיירי. דאסור משום דלפתח קמיכוין, ואורחיה בהכי.

תנו רבנן: אין נוקבין בכלי נקב חדש בשבת. אבל אם בא להוסיף על הנקב הקיים ולהרחיבו, הרי הוא מוסיף.

ויש אומרים: אף אין מוסיפין על הנקב הקיים להרחיבו.

והכל שוין ומודים, שנוקבין בנקב ישן שנסתם לפותחו לכתחלה. משום דלא חשיב כעושה פתח בכך. שהרי הפתח עשוי ועומד. וסתימתו לאו כלום היא, ואינה מבטלת את שם הפתח שיש בו.

והוינן בה: ולתנא קמא שמתיר להוסיף, מאי שנא מנקב חדש דלא עושים בשבת, משום דקא מתקן פתחה? והלא לאוסופי על הפתח ולהרחיבו, נמי קא מתקן פתחה. ויש בזה משום גמר מלאכת הכלי.

אמר רבה: דבר תורה, כל פתח שאינו עשוי להכניס ולהוציא, אינו פתח. ואין בו משום מתקן מנא. הלכך אין איסור מן התורה לעשות פתח לכלי בשבת. שהרי אינו עשוי אלא להוציא, ולא להכניס. אלא דרבנן הוא דגזור בכל הכלים, משום שאם נתיר לעשות בהם פתח, יבואו לעשות פתח נמי בלול של תרנגולין. ופתח דלול הוי פתח מן התורה. לפי שהוא עשוי להכניס ולהוציא. משום דעביד לעיולי אוריא לתוך הלול, ולאפוקי הבלא ממנו החוצה.

ומאחר דבכל הכלים אין הפתח אסור אלא משום הך גזירה, לא אסרו אלא בפתח חדש. אבל אם בא להוסיף על הקיים, מוסיף. דבהכי לא שייכא גזירת לול של תרנגולים. משום דאוסופי, ודאי בלול של תרנגולים לא אתי לאוסופי. משום שבפתח גדול עלול להכנס ריחשא [שרץ], כגון נמיה וחולדה, וימית את התרנגולים.

מותר. משום דבהכי יותר מסתבר דלעין יפה קא

מיכוין. טור, על פי הגהות הגר"א.